

iedere Nederlander de plicht heeft om er voor te zorgen dat ze niet worden verstoord. Maar wanneer is er nu sprake van verstoring? En kunnen we ze misschien door het nemen van bepaalde maatregelen helpen? Om deze vragen te kunnen beantwoorden moeten we eerst eens kijken naar de leefwijze van vleermuizen.

Leefwijze

Alle Europese soorten vleermuizen (ca. 30) zijn nachtdieren. Dat wil zeggen dat ze overdag slapen en 's nachts jagen. De verblijfplaatsen waar ze overdag slapen zijn ruwweg te verdelen in twee groepen, namelijk gebouwen en bomen. In de tabel is aangegeven welke soorten voornamelijk in gebouwen slapen en welke soorten voornamelijk in bomen. Het begrip gebouw moet je zeer ruim opvatten. Het kunnen woningen zijn, maar ook bedrijfsgebouwen, kerken, schuren en molens. Ze maken gebruik van bestaande ruimten die van buiten af toegankelijk zijn. De opening hoeft niet groter te zijn dan de dikte van een potlood. Vleermuizen richten geen schade aan want daartoe zijn ze helemaal niet in staat. Ze hebben geen gebit om aan de constructie te gaan knagen en ze hebben ook geen scherpe klauwen. Evenmin brengen ze nestmateriaal naar binnen. Kortom, je hebt geen last van ze en heel veel mensen weten dan ook helemaal niet dat ze vleermuizen in huis hebben. Vleermuizen die in bomen slapen, maken gebruik van natuurlijke holten of door vogels ingehakte holten. In het laatste geval moeten deze holten wel naar boven zijn ingerot, want in tegenstelling tot vogels maken vleermuizen gebruik van de ruimte boven het invlieggat. Beuken en eiken zijn favoriete bomen, in andere soorten worden ze veel minder aangetroffen. Dit wetende kunnen we stellen dat elk gebouw en elke wat oudere boom met holten, potentiële verblijfplaatsen voor vleermuizen vormen. Voordat een gebouw wordt verbouwd of gesloopt, of voordat er bomen worden gekapt, moet je dus eerst zorgvuldig kijken of deze verblijfplaatsen vleermuizen bevatten. Dit is het beste te constateren tussen een half uur voor zonsondergang tot een uur na zonsondergang als de vleermuizen uitvliegen. Beter is nog om een vleermuisdeskundige in te schakelen

die met een zogenaamde batdetector de ultrasone echolocatiegeluiden van vleermuizen kan waarnemen en aan de hand van de karakteristiek van de sonar ook kan vaststellen om welke soort het gaat.

Vermijd verlichting

Behalve verstoring van verblijfplaatsen kan er ook sprake zijn van verstoring van de vliegroute en van het jachtgebied. Allereerst is daar de verstoring door verlichting. Vleermuizen mijden vliegroutes en verblijfplaatsen die worden verlicht. De watervleermuis die boven waterpartijen jaagt, mijdt bovendien jachtgebieden die zijn verlicht. Voor de andere soorten is dat juist geen bezwaar omdat verlichting ook insecten aantrekt en daardoor een aantrekkelijk jachtgebied vormt. In het algemeen kan echter worden gesteld dat voor een vleermuisvriendelijk beheer van een golfterrein verlichting zoveel mogelijk vermeden dient te worden.

Vliegroute

De route die vleermuizen volgen van hun verblijfplaatsen naar hun jachtgebieden leidt doorgaans langs lintvormige landschapselementen zoals hagen, bomenrijen en zoomvegetatie. Daar zijn twee redenen voor: ten eerste, vleermuizen mijden harde wind en dus kiezen ze voor de beschutting van vegetatie; ten tweede, de reikwijdte van hun sonar is beperkt en ze gebruiken de vegetatie als geleiding. Met opgaande vegetatie op een golfbaan sla je dus twee vliegen in één klap: je

Alles over vleermuizen

Vleermuizen zijn nuttige dieren, zeker op een golfbaan waar ze heel wat schadelijke insecten kunnen eten. Wil je meer weten over vleermuizen, hoe je ze op de baan kunt krijgen of ben je benieuwd welke vleermuizen op de golfbaan voorkomen, neem dan eens contact op met een vleermuiswerker in je omgeving. Zie hiervoor www.vleermuis.net. Ook kun je op deze site zien hoe je zelf een vleermuis kast kunt bouwen.

beschermt zowel golfers als vleermuizen tegen de wind en natuurlijk geeft het een golfterrein ook een natuurlijk uiterlijk.

Nuttige bestjes

Alle Europese vleermuissoorten zijn insecten- en spinneteters. Bloedzuigende vampiers zijn alleen in Zuid- en Midden-Amerika te vinden. Het menu varieert per soort, maar bestaat voornamelijk uit muggen, vliegen, kevers, (nacht)vinders en spinnen (zie tabel). En daar kunnen ze er heel wat van op. Een vleermuis eet per nacht gemiddeld eenderde van zijn lichaamsgewicht aan insecten en een zogend vrouwtje zelfs de helft van haar lichaamsgewicht. Een vleermuis weegt weliswaar niet zoveel (ca. 5 - 40 gram), maar dat geldt evenzeer voor insecten. Een groep vleermuizen kan in één nacht dus een respectabele hoeveelheid insecten verorberen. Hiermee voorkomen vleermuizen dat insecten zich vermeerderen

Nachtelijk gespuis op golfbanen

Nogal wat mensen vinden vleermuizen enge dieren. Het fabeltje dat ze in je haren kunnen vliegen is onuitroeibaar. Maar moet je je als greenkeeper nu zorgen maken over de veiligheid van de spelers of je juist gelukkig prijzen met de aanwezigheid van vleermuizen? Dat vleermuizen op golfterreinen voorkomen, blijkt wel uit een jarenlange inventarisatie van golfbaan De Haar waar maar liefst acht soorten voorkomen, waaronder de zeldzame tweekleurige vleermuis.

TEKST: HANS HARTVELT, ERNST BOS – FOTO'S: MARCO BLOM, HANS HARTVELT

De Nederlandse fauna telt officieel 22 soorten vleermuizen, maar vijf soorten zijn al jaren niet meer in Nederland waargenomen. Van de resterende 17 soorten zijn er negen min of meer algemeen. Deze soorten kunnen in heel Nederland en dus ook op golfbanen worden waargenomen met uitzondering

van de meervleermuis die grote open wateren prefereert. De andere acht soorten zijn min of meer zeldzaam. Deze komen slechts in geringe aantallen (minder dan 500) en op maar enkele locaties in Nederland voor. Het totale aantal vleermuizen in Nederland wordt geschat op circa 1 miljoen. Ongeveer de helft

daarvan behoort tot de meest algemene soort: de gewone dwergvleermuis.

Beschermd

Hoe je ook tegen vleermuizen aankijkt, feit is dat ze zowel door Europese als door Nederlandse wetgeving beschermd zijn. En dat betekent onder andere dat

Vleermuizen zijn moeilijk in actie op beeld te vangen, het zijn namelijk nachtdieren. Overdag slapen ze. Ook houden ze een winterslaap zoals deze winterslapende vleermuizen: de gewone grootvleermuis, jonge watervleermuis en volwassen watervleermuis.

en via hun larven schade veroorzaken aan de grasmat.

Jachtstrategie

De verschillende vleermuissoorten hebben hun eigen jachtstrategie. De meeste soorten vangen de insecten in de lucht. Zij geven de voorkeur aan open plekken in de beschutting van vegetatie (bijv. de gewone dwergvleermuis en laatvlieger). Andere soorten plukken insecten van bladeren (bijv. de gewone grootoorvleermuis) en zijn gebaat bij een zoomvegetatie bestaande uit bomen met een rijk insectenleven zoals eiken. Weer anderen plukken insecten van de grond (zoals de vale vleermuis) en zoeken weidegebieden met niet-vliegende insecten zoals loopkevers en mestkevers.

Ten slotte zijn er nog de vleermuizen die insecten vanaf het wateroppervlak plukken zoals de watervleermuis. Voor hen is een golfterrein met waterpartijen interessant. Om deze te kunnen bereiken is lintvormige vegetatie daar naar toe heel nuttig.

Winterslaap

Als gevolg van hun menukeuze hebben vleermuizen in de winter een probleem, want dan zijn er nauwelijks insecten. Vogels migreren om die reden in de winter naar warmere, zuidelijke streken of schakelen over op een ander menu zoals zaden. Vleermuizen hebben er echter voor gekozen om in winterslaap te gaan. Dat kunnen ze overigens ook midden in de zomer doen als het bijvoorbeeld een aantal nachten achter elkaar flink regent en er dus ook geen insecten zijn. Alleen de boombewonende rosse vleermuis verblijft ook 's winters in – vorstvrije – bomen. Alle andere soorten zoeken 's winters gebouwen op, meestal tochtvrije, zeer vochtige ruimten (relatieve vochtigheid boven 80%), met een constante temperatuur tussen de 2 tot 8 graden. Daarbij kan worden gedacht aan bunkers, ijskelders van kastelen, waterputten en dergelijke. Op het golfterrein Groot Engelenburg te Brummen bevindt zich ook zo'n ijskelder en daarin overwinteren jaarlijks tussen de 20 en 30 dieren van vier verschillende soorten.

Als er zich op uw golfterrein ook een dergelijk bouwwerk bevindt dat geschikt is te maken voor vleermuizen, neem dan contact op met een provinciale vleermuiswerkgroep (zie www.vleermuis.net). Zij helpen graag met adviezen.

Niet oprapen

Tenslotte is een waarschuwing op zijn plaats. Als je een vleermuis aantreft die zich vreemd gedraagt, bijvoorbeeld als hij overdag op de grond kruipt, raak hem dan nooit met blote handen aan want hij kan besmet zijn met een ook voor mensen dodelijke variant van het rabiësvirus. De kans is weliswaar klein en rabide vleermuizen gedragen zich niet agressief, maar gezien de grote risico's kun je niet voorzichtig genoeg zijn. Bescherm het dier door er een emmer of iets dergelijks over heen te zetten en waarschuw een vleermuisdeskundige. 🦇

Hans Hartvelt is secretaris Vleermuiswerkgroep Gelderland, Bennekom, tel. (0318) 430898. Vleermuiswerkgroep Nederland (VLEN-VZZ) huist in Leiden, zie www.vleermuis.net of bel (071) 5274989. Ernst Bos is werkzaam bij IPC Groene Ruimte. Voor info: www.ipcgroen.nl of bel (026) 355 01 00.

Overzicht van de Nederlandse vleermuissoorten

Soort	Zomerverblijfplaats	Voedsel
Algemene soorten		
<i>Gewone dwergvleermuis</i>	<i>Spouwmuren en gevelbetimmering van niet te oude woningen</i>	<i>Alle soorten insecten</i>
<i>Ruige dwergvleermuis</i>	<i>Oude, afgetakelde bomen</i>	<i>Dansmuggen</i>
<i>Laatvlieger</i>	<i>Allerlei gebouwen, vaak in dakconstructies</i>	<i>Grotere soorten nachtvlinders en kevers</i>
<i>Watervleermuis</i>	<i>Bomen</i>	<i>Dansmuggen, langpootmuggen, vlinders, kevers</i>
<i>Meervleermuis</i>	<i>Spouwmuren en kerkzolders</i>	<i>Dansmuggen en kokerjuffers. Ook vlinders en kevers</i>
<i>Rosse vleermuis</i>	<i>Oude loofbomen</i>	<i>Meikevers, dansmuggen, langpootmuggen, schietmotten</i>
<i>Gewone grootoorvleermuis</i>	<i>Bomen, zolders, vogel- en vleermuiskasten</i>	<i>Nachtvlinders, langpootmuggen, spinnen</i>
<i>Gewone baardvleermuis</i>	<i>Bomen en kerkzolders</i>	<i>Dansmuggen, langpootmuggen, steenvliegen, haften, kleine libellen, kevers, nachtvlinders, spinnen</i>
<i>Franjestaart</i>	<i>Grotten, kelders en gebouwen, ook bomen</i>	<i>Rustende insecten, rupsen en spinnen</i>
Zeldzame soorten		
<i>Brandts vleermuis</i>	<i>Spletten in gebouwen, zolders, boomholten, vleermuiskasten</i>	<i>Zie: gewone baardvleermuis</i>
<i>Ingekorven vleermuis</i>	<i>Kerkzolders</i>	<i>Spinnen, vliegen en muggen. Ook gaas vliegen en vlinders</i>
<i>Bechsteins vleermuis</i>	<i>Kalksteengroeven</i>	<i>Niet-vliegende en rustende insecten</i>
<i>Vale vleermuis</i>	<i>Kerkzolders</i>	<i>Loop-, mei- en mestkevers. Ook vliegen en muggen, vlinders en mieren</i>
<i>Bosvleermuis</i>	<i>Bomen</i>	<i>Kleine muggen, langpootmuggen, vliegen, nachtvlinders, schietmotten, kevers en gaasvliegen</i>
<i>Tweekleurige vleermuis</i>	<i>Spletten in gebouwen, zolders en vleermuiskasten, holle bomen</i>	<i>Kevers en nachtvlinders</i>
<i>Grijze grootoorvleermuis</i>	<i>Gebouwen</i>	<i>Zie: Gewone grootoorvleermuis</i>
<i>Uitgestorven of incidentele waarneming: Grote hoefijzerneus, kleine hoefijzerneus, grote rosse vleermuis, noordse vleermuis, mopsvleermuis</i>		

